

для жінок, зокрема для формування культури відповідального батьківства.

Висновки. Отже, постала необхідність кардинально покращити політику й практики щодо утвердження гендерної рівності, зміцнення наявних і створення нових механізмів щодо недопущення дискримінації за ознакою статі, розширення застосування позитивних дій, забезпечення економічної незалежності кожної статі, створення умов для більш широкої участі жінок у прийнятті суспільно важливих рішень, для поєднання професійних і сімейних обов'язків.

Загалом ефективне застосування позитивних дій потребує чіткого нормативно-правового визначення умов, порядку, сфери їх застосування. Ці питання мають бути відображені в окремому нормативно-правовому акті (постанові, положенні, інструкції тощо), зміст якого мусить відповідати положенням Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Рекомендаціям Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок та іншим міжнародним стандартам у сфері забезпечення прав жінок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головка В.В. Діяльність міжнародних організацій із захисту прав жінок / В.В. Головка // Проблеми соціальної роботи в аспекті реформування соціальних відносин. – Чернігів, 2008. – С. 297–302.
2. Сулімова С. Міжнародні та національні аспекти розвитку «прав жінок» у контексті Європейської стратегії сприяння гендерній рівності / С. Сулімова // Актуальні проблеми державного управління. – О., 2007. – Вип. 2 (30). – С. 263–270.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32884/08-Lishchinskaya.pdf?sequence=1>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/gencomm/Rhrcomms.html>.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок станом на 06.10.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_207.
6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
7. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні. Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН. – Вересень, 2014. – 122 с.

УДК 341.1

КОДИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ОХОРОННИХ ПІДПРИЄМСТВ

Громовенко К.В., к. ю. н.,
директор Інституту національного та міжнародного права
Міжнародний гуманітарний університет

У статті розкриваються еволюція та правова природа джерел, регулюючих діяльність приватних військових та охоронних підприємств. Проаналізований зміст норм міжнародного м'якого права, як джерело регламентації діяльності приватних військових та охоронних підприємств. Розглядається правова природа Міжнародного кодексу поведінки приватних охоронних компаній. Досліджені положення Проекту конвенції про контроль, нагляд і моніторинг за приватними військовими та охоронними компаніями.

Ключові слова: збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, приватні військові та охоронні підприємства, приватні військові та охоронні компанії, приватні військові компанії.

В статье раскрывается эволюция и правовая природа источников, регулирующих деятельность частных военных и охранных предприятий. Проанализировано содержание норм международного мягкого права, как источника регламентации деятельности частных военных и охранных предприятий. Рассматривается правовая природа Международного кодекса поведения частных охранных компаний. Исследованы положения Проекта конвенции о контроле, надзоре и мониторинге за частными военными и охранными компаниями.

Ключевые слова: вооруженный конфликт, международное гуманитарное право, частные военные и охранные предприятия, частные военные и охранные компании, частные военные компании.

Gromovenko K.V. CODIFICATION OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS REGULATING ACTIVITIES OF PRIVATE MILITARY AND SECURITY COMPANIES

The article deals with evolution and nature of legal sources of regulating activities of private military and security companies. The content of international soft law as a source of regulation of private military and security companies is analyzed. We consider legal nature of International Code of Conduct for private security companies. Provisions of draft convention on control, supervision and monitoring of private military and security companies are researched.

Key words: armed conflict, international humanitarian law, private military and security companies and private military companies.

Постановка проблеми. Проблема регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств (далі – ПВОП) носить багаторівневий і різноплановий характер. Це добровільні кодекси поведінки ПВОП («Добровільні принципи регулювання діяльності в галузі безпеки та прав людини» ПВОП, які здійснюють свої функції у видобувних секторах економіки), внутрішньодержавне регулювання у державах реєстрації та ведення діяльності ПВОП (Закон США від 2000 р. «Про екстра-територіальну відповідальність військових», Закон ПАР «Акт про заборону найманської діяльності і регламентування певних видів діяльності в країнах, в яких відбувається збройний конфлікт», документ уряду Великої Британії «Приватні військові компанії: пропозиції щодо правового регулювання їх діяльності»), акти міжнародного м'якого права («Документ Монтре»), певною мірою конвенційне регулювання (Римський статут Міжнародного кримінального суду в контексті залучення до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів, Додатковий протокол I від 10 липня 1977 року в контексті заборони найманства, визначення статусу персоналу ПВОП у період збройного конфлікту, Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р., Конвенція Організації африканської єдності про ліквідацію найманства в Африці 1977 р. – у контексті заборони найманства).

Тому говорити про повну відсутність правового регулювання діяльності ПВОП як міжнародно-правового, так і внутрішньодержавного, немає підстав.

Ступінь розробленості проблеми. Марі-Луїз Туга, радник з правових питань МКЧХ, підкреслила, що ПВОП не здійснюють свою діяльність в умовах «правового вакууму», а потрапляють під дію норм як національного законодавства, так і міжнародного права (міжнародного гуманітарного права, права прав людини і міжнародного кримінального права) [1, с. 8].

Можна говорити про неефективність правового регулювання, наявність у ньому окремих прогалин, відсутність ефективної імплементації та взаємодії міжнародно-правових інструментів із національними механізмами. Тому лише поєднання міжнародно-правового та внутрішньодержавного регулювання може забезпечити переведення діяльності ПВОП із «сірої» в «білу» зону, забезпечення прозорості в їхній діяльності та дотримання основних принципів міжнародного права.

Ці обставини та розширення видів діяльності, а також широке залучення ПВОП державами та недержавними суб'єктами до виконання військових функцій, військова та охорона ПВОП діяльності в період збройного конфлікту і постконфліктного регулювання, наявність прогалин у їхньому статусі і нормативній регламентації, неможливість встановлення рамок такої діяльності в рамках національного законодавства, зумовило об'єктивну необхідність у міжнародній регламентації діяльності ПВОП.

О.Г. Волеводз акцентує увагу на міжнародно-правовому регулюванні діяльності приват-

них військових та охоронних компаній (далі – ПВОК). Детально аналізуючи окремі аспекти діяльності ПВОК, доходить висновку про необхідність формування на міжнародному рівні спеціальних нормативно-правових приписів, покликаних врегулювати, по-перше, експорт військових і/або охоронних послуг за межі держави, в якій зареєстровано ПВОК, а по-друге – імпорт військових і/або охоронних послуг на територію держави ПВОК, що зареєстровані в іноземній державі. Учений вказує, що, незважаючи на те, що ПВОК здійснюють експорт та імпорт послуг особливого характеру, для надання яких навіть на внутрішньодержавному рівні в державах, де така діяльність дозволена, встановлені спеціальні правові режими; звичайні озброєння і боеприпаси, що використовуються ними, знаходяться під контролем міжнародного співтовариства на підставі численних міжнародних договорів; регулювання правил і звичай війни здійснюється міжнародним гуманітарним правом, діяльність ПВОК та їх персоналу на міжнародній арені до теперішнього часу не стала предметом міжнародно-правового регулювання [2].

Мета. Проаналізувати зміст норм міжнародного м'якого права, як джерела регламентації діяльності приватних військових та охоронних підприємств. Дослідити положення Проекту конвенції про контроль, нагляд і моніторинг за приватними військовими та охоронними компаніями.

Виклад основного матеріалу. Причому існує потреба в універсальному регулюванні у зв'язку з широким розповсюдженням цього виду транскордонної діяльності як у період збройного конфлікту, так і в просторах, що знаходяться за межами національної юрисдикції (охорона морських торговельних суден, бурових вишок), тобто в умовах відсутності ефективного контролю як із боку держави реєстрації, так і держави здійснення діяльності ПВОП. На нашу думку, мова повинна йти не тільки про правову регламентацію притягнення до відповідальності персоналу ПВОП, у тому числі, у випадках найманства – дані механізми достатньою мірою розроблені як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях, а саме, про регламентацію діяльності ПВОК. На потребу такої регламентації вказує професор П. Сінгер [3, с. 241], причому, перш за все, на внутрішньодержавному рівні, але на основі міжнародних стандартів.

При цьому пріоритетним завданням є врегулювання правового режиму діяльності і статусу персоналу ПВОК у період збройного конфлікту. Для вирішення проблем, що виникають у зв'язку із залученням ПВОК до діяльності в зоні ЗК, полягає у прийнятті норм міжнародного права, які повинні заповнити існуючі прогалини правового статусу та режиму ПВОП. У зв'язку з цим, І.І. Котляров і Ю.В. Пузирьова вказують, «що в даний час, як ніколи раніше, необхідне втручання ООН у справу формування міжнародної нормативної бази для регулювання, моніторингу та контролю діяльності ПВОК, що в цілому сприятиме дотриманню основних принципів і норм міжнародного права в різних ситуаціях, внесе визначеність у

правовий статус таких недержавних збройних формувань, як ПВОК» [4, с. 18].

На першому етапі була створена розгорнута система норм, що спрямовані на однакове тлумачення положень міжнародного гуманітарного права і рекомендують державам певну лінію поведінки в їх відносинах з ПВОП, що містяться в «Документі Монтре» про відповідні міжнародно-правові зобов'язання і передові практичні методи держав, що стосуються функціонування приватних військових та охоронних компаній в період збройного конфлікту (далі – «Документ Монтре»)¹, що, на думку В.В. Гаврилова, аж ніяк не скасовує необхідності прийняття на міжнародному рівні юридично зобов'язуючих документів у цій галузі, що спрямовані на конкретизацію статусу ПВОП шляхом, зокрема, введення заборони на участь їхнього персоналу у військових діях, визначення рамок і обсягу спеціального правового регулювання діяльності компаній на національному рівні, а також створення ефективних систем контролю над їх функціонуванням, притягнення до відповідальності приватних військових компаній та їх працівників за порушення відповідних норм міжнародного і внутрішньодержавного права [5, с. 340]. Укладення такої угоди характеризує другий етап нормотворчої діяльності в цьому напрямку.

У літературі підкреслюється цінність норм міжнародного м'якого права, як ефективного нормативного регулятора [6, с. 395–403; 7, с. 114]. Причому, на нашу думку, це обумовлено необхідністю оперативного врегулювання відносин за участю недержавних, як правило, комерційних суб'єктів. Дана тенденція притаманна і регламентації діяльності ПВОП. Як вказує В.В. Гаврилов, значну допомогу державам у виробленні узгодженого підходу до визначення статусу ПВОК і персоналу ПВОК здатні надати і міжнародні нормативні акти неюридичного характеру [5, с. 337].

Саме такий характер має так званий «Документ Монтре» від 17 вересня 2008 р. [8]. Ініціатива створення документа, що регламентує діяльність ПВОП, була висунута спільно урядом Швейцарії та МКЧХ у 2006 р. із метою роз'яснення основних юридичних зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом і стандартів у галузі прав людини в умовах активного використання ПВОП у зонах збройного конфлікту. У міжнародний процес із розробки зазначеного документа були залучені урядові експерти ряду держав світу, які, як у ньому вказується, «володіють особливим інтересом стосовно ПВОП, або міжнародне гуманітарне право».

На основі зустрічі урядових експертів, представників ПВОП та інших експертів (16–17 січня 2006 р., 13–14 листопада 2006 р., 14–16 квітня 2008 р.) був розроблений проект документа і представлений на завершальний розгляд представникам держав-учасниць.

15–17 вересня 2008 року в ході четвертої заключної зустрічі в Монтре представників держав-учасниць швейцарської ініціативи відбулося остаточне погодження умов заключного документа. 15 вересня 2008 р. у м. Монтре 17 держав і МКЧХ підписали «Документ Монтре», котрий містить правила і відповідні передові практичні методи щодо ПВОП, що діють у зонах ЗК [8].

Метою «Документа Монтре» є забезпечення дотримання державами та ПВОК міжнародного гуманітарного права (Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни і Додаткових протоколів) і права прав людини. При цьому обов'язок щодо забезпечення норм міжнародного гуманітарного права і права прав людини покладена на держави.

Із «Документа Монтре» випливає, що держава-контрагент зберігає свої зобов'язання за міжнародним правом, навіть якщо певна діяльність здійснюється ПВОК за контрактом. Це відноситься, наприклад, до випадку, коли держава-контрагент одночасно є окупаючою державою, яка згідно з загальними нормами міжнародного гуманітарного права не може відмовитися від свого обов'язку приймати на себе основну відповідальність за забезпечення громадського порядку та безпеки та попередження порушень міжнародного гуманітарного права і права прав людини на окупованій території (п. 1. Розділу А Першої частини). Звідси також випливає, що державі-контрагенту забороняється використовувати приватні компанії для здійснення діяльності, яку міжнародне гуманітарне право у вираженій формі зобов'язує державні органи чи органи влади, наприклад, для контролю над табором військовополонених або інтернованих цивільних осіб відповідно до Женевських конвенцій (п. 2. Розділу А першої частини) [9, с. 169–170].

У положеннях «Документа Монтре» ясно відображено вплив загальних принципів міжнародного права на відповідальність держав за протиправні дії недержавних утворень, а також вплив судової практики, що склалася у відповідності з цими принципами. Для держав, що користуються послугами ПВОК, всі ці положення є новим явищем, правові наслідки якого поки неможливо повністю уявити, особливо враховуючи широкий спектр послуг, для надання яких наймають ПВОК [9, с. 170].

Держави походження і держави територіальної юрисдикції зобов'язані дотримуватися і забезпечувати дотримання норм міжнародного гуманітарного права, наприклад, за допомогою ліцензування або іншого режиму регулювання, включаючи заборону певних дій, вимог професійної підготовки та заходів дисциплінарного стягнення, видачі дозволу для кожного контракту, а також застосування санкцій за порушення.

У «Документі Монтре» містяться положення, що визначають статус персоналу ПВОК. Згідно з п. 24 розділу Е першої частини, статус персоналу компаній повинен визначатися згідно з міжнародним гуманітарним правом у кожному конкретному випадку з урахуванням, зокрема, характеру та умов виконання покла-

¹ Австралія, Австрія, Ангола, Афганістан, Німеччина, Ірак, Канада, Китай, Польща, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки, Сєрра-Леоне, Україна, Франція, Швейцарія, Швеція і Південна Африка.

дених на нього функцій, а «якщо співробітники ПВОК є цивільними особами за міжнародним гуманітарним правом, то вони можуть бути об'єктом нападу, тільки якщо безпосередньо беруть участь у бойових діях і тільки під час такої участі» (п. 25 розділу Е першої частини).

У «Документі Монтре» акцентується увага на необхідності впровадження відповідних режимів регламентації і ліцензування для контролю ПВОК та підвищення рівня їх підзвітності. Вказується на значення процедур перевірки співробітників на лояльність, навчання персоналу міжнародного гуманітарного права і права прав людини, розробки постійно діючих інструкцій і правил застосування сили, що відповідають міжнародному праву, а також упровадження внутрішніх процедур, які передбачають дисциплінарні стягнення до порушників закону.

Характеризуючи «Документ Монтре», Фелікс Швендіманн, дипломат Федерального департаменту закордонних справ Швейцарії, звернув увагу, що він являє собою юридично не зобов'язуючу угоду між державами, які поділяють викладені в ній принципи. «Документ Монтре» підтверджує існування міжнародно-правових зобов'язань, що стосуються діяльності ПВОК, яких необхідно дотримуватися, і є інструментом, що сприяє національному регулюванню діяльності ПВОП, дотриманню норм міжнародного гуманітарного права і права прав людини і захист цивільного населення під час збройного конфлікту [1, с. 7–8].

Таким чином, до недоліків «Документа Монтре» відноситься відсутність ефективного механізму забезпечення виконання зобов'язань; юридично не зобов'язуюча природа документа; відсутність згадки про держави громадянства співробітників ПВОП.

Характеризуючи значення «Документа Монтре» і його місце в системі міжнародної регламентації застосування державами ПВОП в період збройного конфлікту і статусу ПВОП та їх персоналу, можна зробити деякі висновки. По-перше, «Документ Монтре» є першим міжнародним нормативним документом, що розроблений на універсальному рівні, заснований на об'єктивній оцінці ролі ПВОП у сучасних збройних конфліктах і спрямований на встановлення позитивних правил, які містять зобов'язання держав щодо залучення ПВОП до діяльності в період збройного конфлікту, правил залучення державами ПВОП і діяльності самих ПВОП в умовах збройного конфлікту. По-друге, «Документ Монтре» підтверджує існування міжнародно-правових зобов'язань, що стосуються діяльності ПВОП, яких необхідно дотримуватися. Незважаючи на юридично необов'язковий характер, «Документ Монтре» містить інтерпретацію звичаєвих і договірних норм МГП щодо діяльності ПВОП, що з урахуванням його статусу дозволяє застосовувати зазначені норми стосовно діяльності ПВОП у період збройного конфлікту. «Документ Монтре» роз'яснює застосовне право і таким чином сприяє більш суворому дотриманню міжнародного гуманітарного права та поваги до прав людини при діяльності ПВОП. По-третє, «Документ Монтре», бу-

дучи першим міжнародним документом, що встановлює міжнародні стандарти діяльності ПВОП у період збройного конфлікту, став основою для майбутньої кодифікаційної роботи в цьому напрямку. Провідну роль у процесі ініціювання та організаційного забезпечення розробки такого роду актів повинен продовжувати відігравати МКЧХ, який неодноразово доводив ефективність своєї діяльності в цьому напрямку. По-четверте, «Документ Монтре» є інструментом, що сприяє національному регулюванню діяльності ПВОП, дотриманню норм міжнародного гуманітарного права, права прав людини і захисту цивільного населення під час збройного конфлікту.

Іншим документом, що належить до м'якого права і розроблений на регіональному рівні, став Міжнародний кодекс поведінки приватних охоронних компаній.

Підготовка кодексу була включена в мандат робочої групи з питання про використання найманців, як засобу порушення прав людини і протидії здійсненню права народів на самовизначення, Резолюцією 7/21 від 28.03.2008 р. Рада з прав людини Резолюцією 7/21 від 28.03.2008 р. доручила робочій групі «відстежувати і аналізувати вплив діяльності приватних компаній, що пропонують військову допомогу, консультативні послуги та послуги у сфері безпеки на міжнародному ринку, на здійснення прав людини, зокрема права народів на самовизначення, і підготувати проект міжнародних основних принципів заохочення поваги прав людини зазначеними компаніями при здійсненні ними своєї діяльності» [10].

У 2010 р. робоча група представила проект Міжнародного кодексу поведінки приватних охоронних підприємств (International Code of Conduct for Private Security Service Providers) [11]. У преамбулі кодексу зазначається, що ПВОК відіграють важливу роль в охороні держав і недержавних клієнтів, залучених до сфери надання гуманітарної допомоги, відновлення господарства після конфлікту, в комерційних операціях, дипломатії та військових операціях. У ході здійснення цих функцій діяльність приватної охоронної компанії може мати як позитивні, так і негативні наслідки для клієнтів, місцевого населення, де здійснюється їхня діяльність, при здійсненні прав людини і верховенства закону.

У проекті Міжнародного кодексу поведінки приватних охоронних підприємств містяться такі розділи: визначення; здійснення; основні положення; основні наміри; спеціальні принципи, пов'язані з поведінкою персоналу (правила для використання сили; використання сили; заборона тортур, торгівля людьми; заборона використання дитячої праці); підбір кадрів.

Одним із механізмів позитивного стимулювання до дотримання кодексу могли б бути міжнародна легалізація діяльності ПВОП і формування їх позитивного іміджу, можливість співробітництва з ООН та іншими міжнародними організаціями в отриманні замовлень на надання охоронних послуг [3, р. 241].

Враховуючи збільшення числа випадків діяльності ПВОК у період ЗК, невизначеність

статусу їх персоналу, під егідою ООН було розпочато роботу з підготовки проекту міжнародної конвенції про контроль, нагляд і моніторинг за приватними військовими та охоронними компаніями, який був підготовлений робочою групою з питань про використання найманців, як засобу порушення прав людини і протидії здійсненню права народів на самовизначення у 2009 р. У серпні 2009 р. Управління Верховного комісара ООН із прав людини проект був винесений на обговорення міжнародним експертним співтовариством.

У 2010 р. після врахування зауважень і пропозицій проект був офіційно опублікований і розісланий державам-членам ООН Радою з прав людини. У 2011 р. даний проект знову зазнав перетворення, був дещо скорочений порівняно з попереднім проектом. У кінці 2012 р. проект конвенції розглядався у Раді з прав людини, проте конкретних рішень прийнято не було [4, с. 17].

Проект у редакції 2010 р. складається з преамбули, загальних положень (частина I), загальних принципів (частина II), законодавче регулювання, нагляд і моніторинг (частина III), обов'язок держави застосовувати заходи кримінального, цивільного та/або адміністративного покарання до правопорушників і забезпечувати жертв засобами правового захисту (частина IV), нагляд і моніторинг на міжнародному рівні (частина V), прикінцеві положення (частина VI), всього 49 статей.

У проекті отримала закріплення концепція подвійного контролю за діяльністю ПВОК, відповідно до якої мають бути створені спеціальні органи на національному рівні та Комітет з регулювання, нагляду і моніторингу діяльності ПВОК – на міжнародному. Проект конвенції передбачає можливість приєднання до неї міжнародних урядових організацій (ст. 42) [12].

На думку В.М. Русинової, ця конвенція може бути розцінена, як спроба наповнити поняття «добросовісності» виконання державами своїх зобов'язань у галузі міжнародного гуманітарного права та міжнародного права у сфері захисту прав людини найбільш конкретним змістом [13].

Феномен заміщення регулярних збройних сил характерний для економічно розвинених і демократичних держав, і є трендом розвитку військового потенціалу передових держав ХХІ століття. Тому об'єктивною необхідністю є врегулювання діяльності ПВОП та визначення статусу, а не спроби значно обмежити сферу їх застосування, що досить сумнівно шляхом міжнародного договору через низький рівень вірогідності участі в ньому держав, що активно використовують ПВОП.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що в сучасному міжнародному праві простежується тенденція врегулювання відносин за участю ПВОП. Ця тенденція проявляється в активному міжнародному нормотворчому процесі щодо встановлення міжнародно-правового статусу та режиму діяльності ПВОП, що дозволяє говорити про формування відповідного інституту міжнародного гуманітарного права. Слід зазначити, що не всі норми цього інституту

є новелами, мова може йти про поширення на нового учасника певних відносин, що регулюються міжнародним правом, існуючих норм міжнародного гуманітарного права (про заборону найманства, про статус комбатантів і т. п.).

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Документ Монтре» о частных военных и охранных компаниях. Материалы регионального семинара для стран Северо-Восточной и Центральной Азии. Улан-Батор, Монголия, 12–13 октября 2011 г. // Женевский центр по демократическому контролю над вооруженными силами, 2012. – С. 7–18.
2. Волеводз А.О. Перспективах международно-правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий. – [Электронный ресурс] / А.О. Волеводз // Международное уголовное право и международная юстиция, 2010. – № 2. – С. 6–12. – Режим доступа: http://www.mgimo.ru/files2/y06_2010/155381/155381.pdf.
3. Singer P. Corporate Warriors: The Rise of Privatized Military Industry / P. Singer. – Cornell University Press, New York, 2003. – 360 p.
4. Котляров И.И. Негосударственные вооруженные группы и международное гуманитарное право / И.И. Котляров, Ю.В. Пузырева // Московский журнал международного права. – 2013. – № 3 (90). – С. 3–22.
5. Гаврилов В.В. Правовое положение частных военных и охранных компаний: задачи международного и национального регулирования / В.В. Гаврилов // Российский ежегодник международного права. – 2009. Специальный выпуск. – СПб. : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2010. – С. 330–353.
6. Короткий Т.Р. Природа норм рекомендаций международных межурядовых организаций (на примере рекомендаций ИМО у сферы охраны морского середовища) / Т.Р. Короткий // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса : Юридична література, 2011. – Вип. 61. – С. 395–403.
7. Лукашук И.И. Нормы международного «мягкого права» / И.И. Лукашук // Международное право. Общая часть : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : БЕК, 2001. – 456 с.
8. Док. ООН. A/63/467 – S/2008/636 Документ Монтре о соответствующих международно-правовых обязательствах и передовых практических методах государств, касающихся функционирования частных военных и охранных компаний в период вооруженного конфликта от 6 октября 2008 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/537/12/PDF/N0853712.pdf?OpenElement>.
9. Страйдом Г.А. Позиция ЮОП по вопросу регулирования деятельности частных военных и охранных компаний за рубежом / Г.А. Страйдом // Российский ежегодник международного права. – 2009. Специальный выпуск. – СПб. : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2010. – С. 154–175.
10. U.N. Doc. A/HRC/7/L.11/Add.1 Promotion and protection of all human rights, civil and cultural rights, including right to development : report of Special Rapporteur on right of everyone to enjoyment of highest attainable standard of physical and mental health. 28 March 2008. – 29 p.
11. International Code of Conduct for Private Security Service Providers 9 November 2010. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.icoc-ppsp.org/uploads/INTERNATIONAL_CODE_OF_CONDUCT_Final_without_Company_Names.pdf.
12. Проект Международной конвенции о контроле, надзоре и мониторинге за частными военными и охранными предприятиями от 13 июля 2009 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mgimo.ru/files/121626/project.pdf>.
13. Русина В.Н. Проблемы международного-правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий. – [Электронный ресурс] / В.Н. Русина // Российское право в Интернете : журнал. – 2009. – № 5. – Режим доступа: http://www.rpi.msal.ru/prints/200905_3.html.